

Deutsch Róbert főrabbi zcl.

Deutsch Róbert, a Mazsihisz Rabbitestületének elnöke, a Budapesti Rabbiság igazgatója, a BZSH Bethlen téri zsinagógájának rabbija életének 59. évében hunyt el.

A Kozma utcai temetőben a családon és rokonokon kívül rabbikollégái, egykori tanítványai, a Bethlen téri körzet hívei és számos más templomkörzet – köztük a Dohány utcai közösség – tagjai búcsúztak el a nagy tiszteletben álló rabbittól.

Frölich Róbert, a Dohány utcai zsinagóga főrabbi, országos főrabbi mondott búcsúbeszédet. Felsorolta azon értékeket, amelyeket Deutsch Róbert egész életében képviselt, tükröt tartva mindenkinek arról, milyen is egy behóvéd zsidó ember. Olyan, mint amilyen Deutsch Róbert főrabbi volt.

Deutsch Róbert 1956-ban született Debrecenben. Az Országos Rabbiképző elvégzését követően több évig dolgozott a Dohány utcai zsinagógában, majd rövid ideig a Hegedűs Gyula (Csáky) utcai és az újpesti zsinagóga rabbija volt. 1988 végétől vezette a Bethlen téri zsinagógát. 1989 óta volt a Budapesti Rabbiság igazgatója, hosszú évek óta a rabbitestület vezetője. Tagja volt a Mazsihisz vezető testületének, vezetője a Magyarországi Rabbikus Bíróságnak, a Bét Dinnek.

Vezetése alatt működött a zsinagógában az Oneg Sabbath Klub, az első cionista szellemi páholy, valamint a konzervatív zsidó diákszervezet, a Marom. Munkájának köszönhetően lett díszterme a zsinagógának, megújult az udvarban az emlékmű, és játszótér került a kertbe. 2002-ben ő avatta fel a felújított makói zsinagógát. A csaknem három évtized során több száz alkalommal vezetett megemlékezést a holokauszt áldozatainak emlékére.

Deutsch Róbert főrabbi az ősi hagyományok tiszteletben tartása és ápolása, a közösség összekovácsolása, a vallásos zsidó élet fenntartása, szervezése érdekében végzett tevékenysége elismeréseként 2010-ben megkapta a Magyar Köztársaság Érdemrend Középkeresztje (polgári tagozata) kitüntetését.

Emléke legyen áldott!

Fotó: Koszticsák Szilárd (MTI)

**„A jó hírnév jobb a jó olajnál,
a halál napja pedig a születésénél”**

Rabbi Johanán, amikor befejezte Jób könyvét, ezt mondta: „az ember vége a halál, a barom vége, hogy levágják, mindnek halál a sorsa. Boldog, aki növekszik a Tórában, és erőfeszítéseket tesz a Tóraért, és jókedvet szerez Alkotójának, és jó hírnévben nő fel, és jó hírnévvel távozik a Világból”. Erre mondta Salamon: „a jó hírnév jobb a jó olajnál, a halál napja pedig a születésénél” (Prédikátor 7:1).

Ezt szokta mondani Rabbi Meir: tanulj teljes szíveddel és teljes lelkeddel, hogy megismerd útjaim, és lelkes légy tanaim ajtajainál! Szilárdítsd meg tanaimat szívedben, és legyen szemed előtt félelmem! Órizz

ajkad minden bűntől, tisztítsd és szenteld meg magad minden kihágástól és vétektől, és én mindenütt veled leszek... Ábájé szokta mondani: „A szelíd válasz csitítja a haragot. Legyen béke a testvéreiddel, a rokonokkal és minden emberrel, még a piacon lévő nem zsidóval is, hogy szeretett legyen fent, és népszerű idelent, és legyen elfogadott az emberek között.” (Bráhot 17a)

Deutsch főrabbi, Jidu élete azt példázza, hogy a mesterek tanácsa megvalósítható, fakadjon áldás az emlékéből!

Darvas István rabbi

El nem mondott mondatok, fel nem tett kérdések

Igazi rabbi voltál, talán a legigazibb. Hogy miért? Mert annyi kérdést tehettem volna fel és annyit beszélgethetünk volna, amennyit csak akartam volna, de én nem kérdeztem semmit, nem mondtam semmit. Soha, semmit. És te túrtad a hülye betérő összes lelki kínját. Ami talán nem is igazi, és talán a betérés nem is lehetséges. De Te azért voltál nagy a nagyok között, mert túrtad, erőt vettél magadon, és méltóságteljesen végigülte azt a tíz-tizenöt percet, amit a sors rád mért. Mert én úgy éreztem, hogy ez egy sorscapással érhet fel, hogy „idegenek” siránkozását, fontos vagy fontosnak vélt élettörténeteit hallgatod végig, akik hol tanácsot kérnek tőled, hol meg be akarnak térni. Mindig azt gondoltam, érdemtelenül rabolom az idődet, hiszen tanulhatnál is a rám fordított idő helyett. Gyakran úgy gondoltam, hogy tudom, mit érzel, például azt, hogy ez meg már megint mit akar itt? Mit akar tőlünk? Miért akar már zsidó lenni? Egyáltalán, jó szándékkal közeledik-e hozzánk? És én győztesként akartam visszatérni hozzád – hogy látod, megcsináltam. Elhagytalak, de

csak azért, hogy lásd, az ortodoxok között is végig tudom csinálni. A legjobb helyen tanulok, és az vagyok, ami: ortodox. De már nem térek vissza sohasem hozzád. És valószínű, hogy betérni sem fogok sohasem. De nagy voltál a nagyok között, mert a türelmed olyan volt, ahogyan azt az Örökkévaló minden zsidótól látni szeretné. Sohasem fogom megtudni, hogyan imádkoztál, mi volt a zsidó neved, vagy hogy milyen volt a zsinagógád. Mert én konok vagyok és makacs. A világ minden kincséért sem változtatnék zsinagógát, és nem keresem a társaságot sem. Nem tudom szavakba önteni, hogy mekkora úrt hagytál magad mögött, és már visszatérnem sincs sehova. Sohasem lehetek győztes sem. Nem látom az irodádat, azt a jó és meleg hangulatú irodát, ami biztonságos volt – és az enyém is egy kicsit. Ahol az ember úgy érezte: itthon vagyok, hazaérkeztem. Ebben a földi világban már sohasem mondhatom neked, hogy látod, rabbi, megcsináltam. Az úr, amit magad mögött hagytál, betölthetetlen.

Bea

Egy esztendő alatt hárman hagytak el bennünket

Schweitzer József

Domán István

Deutsch Róbert

Lapzártakor. Meghalt Lazarovits Ernő, a Mazsihisz külügyi osztályának egykori vezetője, a zuglói körzet volt elnöke.

VALLÁSI ROVAT

Elul hónap – a zsidó „képlet” a megtérésre

A zsidó naptárban soron következő hónap, elul, a tesuvá, azaz megtérés jegyében telik. Mivel ez az év utolsó hónapja, ezért ez az egész időszak arról szól, hogy lelkiünkben felkészülünk az új évre és az azzal járó megújulásunkra. A közelgő nagyünnep során (ros hásaná, jom kippur) azok is ellátogatnak a zsinagógákba, akik egyébként egész évben nem szoktak, hogy újragondolják életüket, megbánják rossz cselekedeteiket. Sokszor nehéz azonban ezt a zsinagógában, néhány imádkozással töltött nap során megtenni, ezért itt van nekünk egy egész hónap, amit teljes egészében ennek a célnak szentelhetünk. Ennek apropóján az alábbiakban összegyűjtöttem a zsidó megtéréssel kapcsolatos leggyakoribb tévedéseket.

1. Megváltozik a személyiség? A megtért embert legtöbbször – elsősorban a keresztény kultúra hatására – úgy képzelik el, mint aki teljes mértékben szakított addigi önmagával, és már másról sem tud beszélni, csak hitről és Istenről. Evilági dolgokkal nem foglalkozik, múltbeli önmagát elfelejtette, megtagadta. Zsidó fogalmak szerint azonban a megtérés nem ezt jelenti. Sőt, a szó szerinti pontos fordítása a héber tesuvá szónak: visszatérés. Azt tartjuk ugyanis, hogy az emberi lélek alapvetően tiszta, csak idővel mindenféle további rétegek, szennyeződések rakódnak rá. Ha ezekből néhányat eltávolítunk, nem leszünk valaki mássá, hanem éppen ellenkezőleg: visszatérhetünk valódi önmagunkhoz. Az ugyan lehet, hogy a megtérés eredményeként olyan dolgokra leszünk képesek, amilyeneket korábban fel-

tételezni sem mertünk volna magunkról. De mindezzel a saját személyiségünk mélyén rejlő jót hozzuk elő, nem pedig valami mesterként mintaképet utánzunk.

2. Ehhez kapcsolódik, hogy a megtért ember nem valami kívülről is jól látható szerepet játszik el, mely szerint ő mostantól sokkal vallásosabb lett, mint bárki más, vagy akár mint korábbi önmaga. Ehelyett mi a megtérést mindig valami egészen konkrét és gyakorlatias dologra vonatkoztatjuk: eddig sokat gúnyolódtam, nevetgeltem másokon, mostantól ezt nem fogom tenni. Eddig mindenholnan késtem 5 percet, mostantól előbb leszek ott a megbeszélte időpontnál. Tehát a megtérésnek mindig van egy „célpontja”. Lehet ez egy negatív cselekedet, ismétlődő rossz szokás, vagy annak gyökere: egy rossz tulajdonság. Amikor ezt a célpontot kiválasztjuk, több legyet is üthetünk egy csapásra, ha olyan rossz tulajdonságot veszünk célba, aminek több „szövődménye” is megjelenik az életünkben.

3. A megtérés nem pusztán anynyiról szól, hogy levettük magunkról a bűn nyomasztó pszichológiai súlyát – noha ha csak ennyiről lenne szó, már megérné. A kereszténységben a gyónás, a modern szekuláris világban a pszichológussal folytatott beszélgetés éri el azt a hatást, hogy kibeszéljük a problémánkat. Ehhez képest mi azt gondoljuk, hogy ha létezik bármi, amiből nem térünk meg, annak terhét egy örökkévalóságon keresztül hordozzuk magunkkal. Ezen még a halál sem segít, mert a túlvilágon is csak azzá lehetünk, akivé itt, ezen a világon magunkat formáltuk. A megtérés már ezen a világon fantasztikus pozitív hatással jár, de az igazi eredményét az eljövendő világban érezhetjük meg, amikor az

rossz dolog, amit elkövettünk egyszer, teljesen ki lesz törölve a múltunkból. És fordítva is: felejtés csak ezen a világon létezik. A következő világban mindenre fogunk emlékezni, és ha most bármi kínos dolgot meghagyunk az emlékeinkből, akkor azt az idők végezetéig banni fogjuk.

4. Hogyan tehet velünk az Örökkévaló ilyen jót, hogy jom kippurkor megbocsátja és eltörli azokat a bűnöket, amiket megbánunk, ha egyszer másnap akár mindent kezdetünk elől (ahogy sajnós ez gyakran elő is fordul)? Egyáltalán, mi az értelme az ilyen túl engedékeny megbocsátásnak? Ha valaki már a bűnbánat idején azt gondolja, hogy „sebab, holnap úgyis kezdek elölről”, akkor az ő bűnbánata nem volt bűnbánat. Tehát megbocsátást sem kapott egy pillanatra sem. A bűnbánat ugyanis pontosan azt jelenti, hogy nem akarom csinálni ezt a dolgot még egyszer, és mindent elkövetek annak érdekében, hogy ez így is legyen.

5. Ezek szerint csak a tökéletes megtérés a jó megtérés? Egyáltalán nem. A tökéletes megtérést 4 lépésben összegzik Bölcsseink: megbánás, a bűn elhagyása, szóbeli bevallás, fogadalom a jövőre nézve. A siker akkor tekinthető 100%-osnak, ha az ember később pontosan ugyanabba a szituációba kerülve sem követné el a bűnt. Viszont az Örökkévaló is tudja azt, hogy ez nem minden esetben könnyű. Ezért bármilyen kicsi, ebbe az irányba mutató lépés megtérésnek számít. Természetesen ez korántsem ok arra, hogy megelégedjünk a minimális, hiszen elul hónap napjait „ét ráconnak”, a „jóakarati idejének” nevezik – és ki az, aki egy ilyen különleges lehetőséget képes lenne kihagyni?

Szántó-Várnagy Binjomin Zeév
binjomin.hu

Országos főrabbin a terrorizmus ellen

Frölich Róbert nemrég megválasztott országos főrabbi Facebook oldalán tette közzé az alábbi nyilatkozatot.

A Tóra és a zsidó világszemlélet alapja, hogy az emberi élet szent. A Mazsihisz az utóbbi napok izraeli erőszakos és gyilkos eseményeit a legmesszebbmenőkig elítéli, egyetértve David Lau askenázi főrabbi kijelentésével, mely szerint „ez nem a Tóra és a judaizmus szerint való”. Semmi sem mentheti a gyilkost vagy a terroristát, tartozzon bármely nemzethez vagy valláshoz!

Nagykálló
zarándokhelyé alakítása

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének közleménye a nagykállói zsidótemető mint kegyeleti zarándokhely ügyében.

A nagykállói zsidótemető egyedülálló felekezeti zarándokhelye a világ zsidóságának, így kiemelkedő esemény közösségünk életében, hogy szövetségünk hosszú távra szóló elvi megállapodást kötött az Egyesült Államokban élő Nagykállói Ortodox Zsidó Közösséggel a nagykállói zarándokhely infrastruktúrájának kiemelt fejlesztésére.

A közös fejlesztés nemcsak a temetőt, hanem az imaházat és a volt iskolaépületet is érinti annak érdekében, hogy a Nagykállóra zarándokoló hívek minél magasabb ellátásban részesüljenek kegyeleti útjuk során.

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége és az Egyesült Államokban élő Nagykállói Ortodox Zsidó Közösség minden zarándokot továbbra is megkülönböztetett szeretettel vár a nagykállói izraelita temetőbe, hogy méltó módon emlékezzenek a Nagykállói Rebbére, csodarabbira és követőire.

(Mazsihisz)

MEGHÍVÓ

2015. szeptember 6-án, vasárnap, délelőtt 9.30 órakor a Rákoskeresztúri temetőnkben (Budapest X., Kozma u. 6.) a mártíremlékműnél, utána az ismeretlen munkaszolgálatos emlékművénel gyászmemorizálást tartunk mártírhalált halt drága hittestvéreink emlékére.

Az emlékbeszédet Darvas István rabbi tartja.

A kántori funkciót Zucker Immanuel kántor látja el.

A megemlékezésre tisztelettel meghívjuk hittestvéreinket, és megjelenésükre számítunk.

Budapesti Zsidó Hitközség
Chevra Osztálya

A Szeretetkórház nem csak gyógyszerrel gyógyít

Dr. Deutsch Zsuzsanna, a Zsidó Szeretetkórház főigazgatója történelméről, a jelenről és a jövőről is beszélt. A főigazgató bemutatta a modern Szeretetkórházat, ahol mindenkit szívesen látnak, itthonról és külföldről egyaránt.

Valamikor itt, Budapesten is, több száz kórházi ágy állt a zsidó betegek rendelkezésére, nagyobb intézmények fogadták a gyógyulni vágyókat. Kérem, kalandozzunk egy kicsit ebben a múltban!

Valóban, több zsidó kórház is működött egykor. Az Orczy-házban volt az első, ez később már kicsinek bizonyult. Ferdinánd király uralkodása alatt a zsidó közösség kapta meg az engedélyt egy nagyobb kórház létrehozására. Az Aradi utcában épült meg a Zsidókórház, nagy kórtermekkel, kisebb műtőkkel.

Melyik volt az az épület, amelyik a jelenlegi Szeretetkórház elődjének számít?

Ez az Amerikai úton található épületegyüttes, amiben jelenleg az OITI, az Idegsebészet üzemel. A homlokzaton még most is látható Mózes a kőtáblával. Ez már egy jelentős intézmény volt, amely az államosítás után szűnt meg. Ettől a perctől kezdve lett a Szeretetkórház a hitközség, a megmaradt zsidóság gyógyító, ellátó intézménye, addig „csupán” menedékhelyként szolgált az idős betegek számára.

Mivel ad többet egy felekezeti kórház?

Ezen én magam s a kollégáim is sokat gondolkozunk. Egy dolog biztos, azt nem adja egy felekezeti kórház, hogy mondjuk nyitott szívűtést csinál. A mi fő profilunk egészen más. Én hosszú éveken keresztül az Akadémián hallottam egy előadást. Egy neves professzor arról beszélt, hogy Amerikában a kórház felvételekor a szokásos rutinkérdések mellett azt is megtudakolják a betegről, hogy hisz-e. Természetesen a hit nem helyettesíti a beavatkozást, de mégis a statisztika szerint jobban gyógyulnak a hívők. A hit ad valamilyen segítséget nekik.

Beszéljünk az ellátottak köréről. Van-e lehetősége egy külföldinek, aki nem rendelkezik magyar társadalombiztosítással, hogy fogadják őt, mondjuk egy általános kivizsgáláson?

Természetesen jönnek hozzánk Izraelből, máshonnan is, persze valamilyen biztosítás szükségessége, ez a világ minden pontján így van,

Az Amerikai úti Idegsebészet a Mózes-szoborral

akik utaznak, azok azért kötnék valamilyen egészségügyi biztosítást. Nálunk van labor, röntgen, ultrahang, ez ugye mindennek az alapja. Az eredmények függvényében tudunk esetleg más kezeléseket is ajánlani.

Tud Ön olyan körtemeket is ajánlani, amelyek megközelítik az európai színvonalat?

Hála Istennek tudok, kaptunk segítséget ehhez a Jointtól, az államtól, a Mazsihisztől, magánadományozóktól. Így jöttek létre olyan kisebb részlegek, amelyek már európai szintűek. Kétágyas, fürdőszobás, televíziós, szobák, némelyik légkondicionált. Nem véletlenül használtam a kisebb szót, mert ez azért még nem jellemző. Mindazonáltal azon vagyunk, hogy a régi részben is javítsunk a körülményeken.

Programok?

Próbálunk olyan közösségi, szórakozási, ismeretterjesztő foglalkozásokat, lehetőségeket nyújtani, amelyek kicsit elterelik a betegek figyelmét a konkrét bajokról.

A Szeretetkórház egy zsidó intézmény, amely a micvákat, a parancsolatokat betartja. Olyannyira, hogy van a kórháznak saját zsinagógája is.

Ahogy más kórházakban, így nálunk is van lehetőség imádkozni. Van egy szép zsinagógánk, ami megújult, itt a betegek pénteken, szombaton vehetnek részt a szertartáson. Azokat, akik nem tudnak lemenni, igény esetén természetesen lekísérjük. Van rabbin, aki nemcsak a szertartásokat vezeti, de látogatja is a betegeket, beszélget velük, s ez nagyon sokat jelent.

Nagyon fontos egy kórházban a segítők munkatársak szerepe, a nővéreké, a beteghordóké, a szociális munkásoké. Önöknél sok köztük a fiatal. Honnan jönnek ide, a Szeretetkórházba?

Én még a kilencvenes években jártam New Yorkban egy társintézményünkönél, és ott mint egy csodára, úgy tekintettem rájuk. Hatalmas termekben a betegek, körülöttük hatalmas légkömbök, tolószékekben hozzák-viszik őket különböző foglalkozásokra, vidám élet, hangulat

van. Ott láttam először szociális munkásokat. Szerencsére egy idő után Magyarországon, így a Szeretetkórházban is feltűntek. Akik nálunk vannak, azok a Zsidó Egyetemről jönnek, de vannak önkénteseink, akik a legfontosabbat, az idejüket áldozzák erre a munkára. Ez jó a betegeknek, az önkénteseinknek is, sokat beszélgetnek, filmeket néznek, mindig történik valami. Az irányítást a Hospice részleg vezetője végzi. De van még könyvtárunk is, ahonnan ki-kí ízlése szerint válogathat olvasnivalót. Elvem az, hogy igyekezni kell elterelni a figyelmet a bajokról, a fájdalomról, amihez nem csak fájdalomcsillapító kell. Nemcsak az orvos gyógyít, hanem a pap, a rabbi is, ennek valamilyen egy-ségben kell működnie. Nálunk működik.

Ha kérhetem, jöjjen egy kicsit. Mi lesz itt 10 év múlva?

Megjósolni nem tudom, azt tudom megmondani, hogy mit szeretnék. Azt szeretném, ha tovább modernizálnánk a régi részleg. Ehhez persze szükség van az államra, a Hitközségre. Azért beszélek modernizálásról, mert azt nem lehet megtenni, hogy leromboljuk, majd újat építünk helyette. De lépésről lépésre tudunk haladni, felhozva a már említett kisebb részleg szintjére. A környezet nagyon szép, itt a kórház kertje, ami családias légkört tud teremteni. Nemrég volt egy olyan program, ami nagy sikert aratott: kutyasi-mogatást rendeztünk, barátságos, emberszerető terápiás kutyákkal. A betegek nagyon örültek nekik, boldogan simogatták, becézgették őket. Régebben rendeztünk bohócprogramot is, szintén nagy sikerrel.

Amikor készültem Önhez, kiderült, hogy rengeteg elfoglaltsága van, számtalan konferencián vesz részt. A kollégái is sok helyre járnak?

Járnak, ezek egy része olyan továbbképzés, amire el kell menni, hiszen ezt a szakmai előírások rendelkeznek így.

Hogy kerülhet be valaki ide?

Körzeti orvosi beutaló kell hozzá, semmi más, itt felekezeti hovatartozás nélkül fogadunk mindenkit.

(Szerkesztett változat)

Breuer Péter

Kiállítás Karcagon a Kultúrközpontban

A zsidó kultúrával és történelemmel, az ünnepek, a vallási szertartások tárgyaival és a nyelvemlékekkel ismert meg bennünket az az Izrael Állam Magyarországi Nagykövetsége és a Karcagi Zsidó Hitközség által rendezett, színes és gazdag tárlat, amely a Déryné Kulturális Központ emeleti termében nyílt meg.

„A zsidó emberek a történelem során sokszor száműzetésbe, diaszpórába kényszerültek, ám a nyelv a zsidóságot összekötő közös kapocs maradt. Annak ellenére, hogy a történelem során egyes zsidó közösségek között eltérő nyelvváltozatok alakultak ki, a héber írás a holt-tengeri terekercsek keletkezése óta a modern kor embere számára is olvasható – mondta megnyitójában *Ilan Mor*, Izrael magyarországi nagykövete, aki kiemelte, hogy a jeruzsálemi Izrael Múzeum által kezdeményezett vándorkiállítás „minél több embernek szeretnénk lehetőséget biztosítani, hogy a mai Izraelt megismerjék, és ezáltal országainkat közelebb hozzuk egymáshoz. A kultúrával, a hagyományokkal és a történelemmel kapcsolatos ismeretek hidat építenek a két nép között”.

Dobos László polgármester szerint annak, hogy a béke, a szeretet és az egymás mellett élés mindenkor meglegyen a településen, alapfeltétele egymás történelmének, vallásának, szokásainak megismerése és elfogadása. Ez a kiállítás is a nyitást jelenti, vagyis a megismerés lehetőségét, alkalmát kínálja az érdeklődőknek. *Csillag Barnabás*, a hitközség elnöke kis tárlatvezetésében szólt a zsidó ünnepekről, az azokhoz kötődő szokásokról, és külön kiemelte a karcagi zsidóság múltját érintő tárgyakat, emlékeket: a vészidő pusztítását is túlélő zsinagóga tórafüggönyét és az Ado-

mányozók Emléktábláját, valamint a Kertész József nyomdász híres üzeméből kikerült nyomtatványokat.

A kiállítás keddtől péntekig 8 és 16 óra között ingyenesen látogatható.

Elek György

Olvasói levél

A kormány sajtós állásfoglalása...

„A magyar kormány határozotlan elítéli a 2015. július 31-én hajnalban a nyugati parti Kfar Dumában elkövetett erőszakos támadást, amelyben egy 18 hónapos palesztin csecsemő életét vesztette, szülei súlyosan megsebesültek, négyéves testvére pedig megsérült. Csatlakozva az izraeli kormányfő nyilatkozatához, felhívjuk az izraeli hatóságokat, hogy mihamarabb vizsgálják ki ezt az embertelen bűncselekményt, és állítsák bíróság elé az elkövetőt.”

Töprengések.

1. A nyilatkozat hallgat arról a tényről, hogy e borzalmas és nem mentegethető bűntettnek a palesztin terroristák ágyaztak meg, izraeli zsidó civilek (közöttük nők és gyerekek) ellen évtizedek óta újra és újra célzottan végrehajtott merénylettekkel.

2. Az állásfoglalás felszólítja a zsidó államot („felhívjuk az izraeli hatóságokat”) a felderítő és büntető eljárás lefolytatására, holott Izrael már maga elítélte a gaztettet, és mindent megtesz az áldozatokért, valamint a bűnösök megbüntetéséért.

A gyűjtogatással zsidó telepeseket gyanúsítanak, miután a felgyújtott ház falára a héber „Nekámá” (Boszszú) és a „Jöché Melech hámásiách”

(Éljen a Messiás király) feliratokat permetezték.

Az izraeli hadsereg és a határőrség intenzív kutatást kezdett a tettes vagy tettesek felkutatására.

A rémtett Izrael-szerte mélyszéges felháborodást váltott ki, politikai nézettől függetlenül.

3. A magyar kormány – a Fidesz regnálása idején – mikor ítélte el haladéktalanul és egyoldalúan a Hamaszt Izrael elleni terrorcselekményei miatt?

4. A Hamasz most nem „csupán” bosszúra hív, hanem politikailag és katonailag is nyerni akar e tragédiával:

„Husam Badran, a Hamasz szóvivője bosszúra hívta fel a palesztin arabságot, és azt követelte a Palesztin Hatóságtól, hogy haladéktalanul engedjék szabadon az összes politikai foglyot: »Nincs más út, mint az ellenállás, annak valamennyi összetevőjével, hogy megállítsák a cionista megszállók bűncselekményeit.«”

Mint magyar zsidó együttérzésemet fejezem ki a terrorcselekmény áldozataival. Együttal nem tudok nem gondolni a holokauszt és a Hamasz zsidó gyermek (kisbaba, kiskamasz), nő, agg, továbbá civil férfi áldozatainak emlékét gyalázó antiszemitizmusra.

Fekete György nyugdíjas tanár (Budapest)

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Németország

Münchenben megemlékeztek a zsidó közösség létrejöttének 200. évfordulójáról. A 450 meghívott részvételével rendezett ünnepségen *Charlotte Knobloch*, a hitközség elnöke kijelentette, hogy „a zsidóknak mély gyökereik vannak Bajorországban”. Megemlítette, hogy „a helyi hatóságok 1813-ban több olyan jogot biztosítottak a zsidóknak, amivel korábban nem rendelkeztek”, mert mozgásukat és tevékenységüket már kevésbé korlátozták. 1815-ben megalakult a közösség kulturális központja is. A zsidók és nem zsidók közötti kapcsolatok elmélyítésében végzett tevékenysége elismerésül az elnök asszony *Ohel Jakob*-éremmel tüntette ki *Horst Seehofert*, a bajor tartományi kormány elnökét. Münchenben és Felső-Bajországból mintegy tízezer hittestvérünk él, akik Németország egyik legnagyobb zsidó közösségét alkotják. A város új zsinagógáját és a hitközség kulturális központját 2006-ban adták át.

Franciaország–Izrael

Sajtójelentések szerint idén 9000 francia alijázót várnak Izraelben. 2014-ben rekordot jelentő 7200, 2013-ban pedig 1064 bevándorló érkezett Franciaországból. 2015 első félévében 4260 személy alijázott, ami 11 százalékkal több a múlt év azonos időszakához képest. A növekedés fő oka, hogy az elmúlt hónapokban történt terrorista akciók, valamint antiszemita jellegű atrocitások miatt a közösség tagjaiban megnövekedett a félelem és a bizonytalanság. Az elmúlt öt évben mintegy 20 000 személy alijázott Franciaországból. Az izraeli Bevándorlási Minisztérium szerint az elkövetkező időszakban mintegy 30–35 000 bevándorlóval számolnak a különböző országokból. Az integráció előkészítésével kapcsolatos munka már megkezdődött.

Montenegró

A két ország közötti kulturális együttműködés keretében a tel-avivi Kamara és Habima színházak művészei előadást tartottak a podgoricai Nemzeti Színházban, ami a diplomáciai kapcsolatok létesítésének tizedik évfordulója alkalmából rendezett programok része volt. A baráti viszony jeléül *Jasa Alfandi*, a helyi zsidó közösség elnöke, az Eurázsiai Zsidó Kongresszus Főtanácsának tagja és *Slavoljub Stipanovic* a Barátság Fáját ültették el a főváros melletti Gorica hegyen. Alfandi hangsúlyozta, hogy a zsidó közösség egyik fő célja a vallások és az etnikumok közötti kapcsolat, valamint a másság iránti tisztelet erősítése. A katolikus, az ortodox és a muzulmán mellett a zsidó is hivatalos vallás lett 2012-ben.

Jad Vasem

A szervezet új internetes programot indított, amely a második világháború idején a Vörös Hadseregben harcolt száz zsidó származású katona történetét ismerteti. Szakértők a szovjet fegyveres erők kötelékében szolgált zsidók számát 350–500 ezerre becsülik. A harcokban elesett halottak száma mintegy 140 000 volt. *Arkadi Zeltser*, a program vezetője kijelentette, hogy az egyéni sorsok bemutatása volt a legfontosabb céljuk. Levelek, naplók, a korabeli jiddis sajtó, az egykori Zsidó Antifasiszta Bizottság iratai és más dokumentumok voltak a források. Sokat segítettek a rokonok által megőrzött anyagok is. Zeltser szerint a zsidó és a hazafias érzések egyaránt ösztönözték a katonákat a náci megszállók ellen harcba. A katonák nemcsak a Szovjetunió európai területéről származtak, de akadtak közöttük a közép-ázsiai, valamint a kaukázusi régióban élő hegyi zsidók is.

Kovács

Szeptember elején kezdődik a XI. Szegedi Őszi Zsidó Kulturális Fesztivál

Komoly- és könnyűzenei koncertek, kiállítások, filmvetítések, könyvbemutatók és író-olvasó találkozó is várják az érdeklődőket az idén tizenegyedik alkalommal megrendezett Szegedi Őszi Zsidó Kulturális Fesztiválon szeptember 2. és november 8. között az Új Zsinagógában és a Szegedi Zsidó Hitközség dísztermében.

Ledniczky András, a hitközség elnöke a programokat beharangozó sajtótájékoztató előtt az MTI-nek elmondta, hogy a fesztivál szeptember 2-án *Illényi Katica* hegedűművész és egy izraeli dzsesszegyüttes koncertjével indul, akik magyar és izraeli zsidó dallamokat, folklórdarabokat mutatnak be. A magyar művész az izraeli együttessel járta végig a Szentföldet tavasszal, és az ott sikerrel bemutatott produkciót hallhatja most a szegedi közönség.

„A programsorozat nem kimondottan zsidóknak szól, ez Szegednek szól” – hangsúlyozta a hitközség elnöke.

A komolyzenei koncertek közül kiemelte a Szegedi Szimfonikus Zenekar produkcióját, amely *Gyüdi Sándor* vezényletével lép színpadra, de játszik a Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Karának részűvős együttese is, amely német vendégművészekkel egészül ki. Három orgonabemutatót is tart *Varnus Xavér* orgonaművész. Emellett a zsinagóga organistája, *Csanádi László* is ad koncertet. Lesznek könnyűzenei programok is, mások mellett fellép *Szulák Andrea*, *Mága Zoltán* és *Kovács Krisztina*.

Idén a cigány- és a klezmerzene kap hangsúlyt a zenei kínálatban, és megemlékeznek Fehér Poldi (1848–1914) zsidó cigányzenésről is, aki zenekarával a Párizsi Világkiállításon 1878-ban a zeneművészeti körök zsűrijétől egyhangúlag kapta meg a kiállítás nagy aranyérmét. Akkori programját is másorra tűzik az őszi fesztiválon.

A már hagyományos tárlatok sorában idén *Maczkássy Izolda* festményeit és az Élet Menete Alapítvány holokauszt-vándorkiállítását is láthatják az érdeklődők. Most is lesznek könyves események: *Horváth Péter* például új kötetével, *Nógrádi Gergely* főként pedig, akinek eddig negyven gyermekkönyve jelent meg, dalokkal, mesékkel, történetekkel érkezik – sorolta *Ledniczky András*.

A programokat idén a 20. alkalommal megrendezendő Izraeli Vacsoráesttel zárják november 7-én. Ennek keretében a hagyományok szerint az Akropolisz Táncegyüttes klezmer-táncokat mutat be, és megemlékeznek majd *Gregor Józsefről* is: az operaénekes több nagy sikerű produkciója csendül majd fel. Emellett a résztvevők hagyományos zsidó ételeket fogyaszthatnak.

A programok fővédnökségét *Trócsányi László* igazságügyi miniszter, illetve *Takács Szabolcs Ferenc*, a Miniszterelnökség uniós ügyekért felelős államtitkára és *Botka László* polgármester vállalta el a Szegedi Tudományegyetem rektorával, *Szabó Gábor* akadémikussal együtt – mondta el *Ledniczky András*.

Nyári tábor Kiskunhalason

Hatodik születésnapját ünnepelte idén a kiskunhalasi tábor. Izgalommal vártuk már, hogy újra eljőjön a nyár egyik legnagyobb élménye s z á m u n k r a, szervezők számára is. Vendégeink érkeztek Budapestről, Kecskemétről, Pécsről, Szegedről, Kiskunfélegyházáról, Ceglédre, Izraelből, Svédországból. Hosszú hetek egyeztetései, pontosításai és előkészületei kellett ahhoz, hogy a gyerekek jól érezzék magukat, és megélhessék a zsidóságukat nyíltan, büszkén.

A tábort *Róna Tamás* rabbi és *Markovics Zsolt* főrabbi nyitották meg, akik egyébként később is mindenben a segítségünkre voltak. Ezután rögtön elkezdődtek a programok, peulák és foglalkozások, melyekre ez évben a Minyonok is beneveztek. Minyon-örület volt a táborban! Megjelentek a pólonkon, a zsinagógában, a szombati vacsoránál a terítésnél, a kézműves-foglalkozásokon.

A számos program közül a teljeség igénye nélkül emelnék ki néhányat.

Kirándultunk Bajára, ahol megéztünk a zsinagógát, tanultunk egy kicsit, majd a rendkívüli hőségre tekintettel a dávodi csúszdaparkba mentünk kicsit hűsölni.

A számos élmény között meg kell említeni a Somér-napot is, amely már előző este elkezdődött a tábor-túzzal és a pitasütéssel. Reggel aztán bejártuk Izrael földjét, „útlevelet” kaptunk, és a Negev-sivatag öntözésétől a kézműves sátorig rengeteg feladat várt ránk!

A délutánunk a sporté volt. Meglátogattuk minket a Maccabítól, és házi focibajnokságot rendeztünk.

Premier előtti vetítésen megnéztük a Minyonok című filmet, nagyon tetszett mindenkinek! De volt Ki mit tud?, és kémiai kísérleteket is láthat-

tunk, meg beszélgettünk sakkról, és táncoltunk.

Külön köszönet *Zucker Immánuel* és *Nógrádi Gergely* kántoroknak, *Betti* doktor néninek, *Itzhak* és *Judit Kellermannnak*, *Garai Ticiának* és *Gara Istvánnak* a sakkról tartott előadásért.

Külön köszönet továbbá a konyhán dolgozó hölgyeknek, *Icának*, *Zsuzsának*, *Gabinak*, *Eminek*, *Beának* és legfőképpen *Bánóné Hajdú Sárának* a remek ételekért és kiszolgálásért.

A tábor nem jöhetett volna létre a Mazihsz Közép-magyarországi Csoportjának jelentős segítségével.

Nagyon hamar eltelt ez az egy hét! Jövőre veletek ugyanitt!

Mártírjainkra emlékeztünk a 71. évfordulón (4.)

Zalaegerszeg

Az egykorvolt zsinagóga színpadán három hófehér molinó magasodott Márai Sándor, Bibó István és Samuel Johnson idézeteivel. Érdekes kontrasztot alkotott ez előttük álló fekete zongora. Fehér és fekete, élet és halál. Elvesztett remények, elvesztett és még most is hiányzó élet.

A hitközség és az önkormányzat 1200 elhurcolt mártírra emlékezett. A 71 évvel ezelőtti események során talán a történelem legembertelenebb, legkegyetlenebb néptársát hajtották végre.

A gyászmemorialis jelen volt Kunos Péter, a Mazsihisz-BZSH ügyvezető igazgatója, Balai Zoltán polgármester és Pácsonyi Imre, a megyei közgyűlés alelnöke.

A szertartás gyertyagyújtással kezdődött. A gyertyák fénye mellett a két himnusz Nádasy Eszter előadásában hallhattuk. A klarinét hangja csodálatosan betöltötte a teret. Többen énekükkel kísérték a hangszer.

Elsőként Siklósi Vilmos, a hitközség elnöke elmondta, hogy korábban már a város több pontján is koszorút helyeztek el. Megosztotta gondolatait a múlttól, a szülőiről, a felelősségről, a felelősségérzet hiányáról, és arról, hogy a bűn, amit elkövettek, nem csak a németek bűne volt. Ők a tábor kapuján belül kegyetlenkedtek, öltek, viszont azok is nagymértékben felelősek, akik kiszolgáltatták a haza állampolgárait, akiket nem tudtak vagy nem akartak megvédeni. Megemlítette, hogy a mai diákok olyan tankönyvekből tanulnak, melyekben átírják a történelmet. Az elmúlt évben még igényt tartottak az iskolákban a hitközség tagjainak előadására, de úgy tűnik, elmúlt a 70 éves állami megemlékezés ideje, és már csak egy felkérés volt ebben a tanévben.

Bali Zoltán városi képviselő a mai fiatalok felelősségéről beszélt, és arról, hogy az ő generációjának a feladata, hogy ne engedjék el egyetlen honfitársuk kezét sem. „Szembe kell néznünk azzal a ténnyel, hogy Magyarország akkori vezetése kiszolgáltatta honfitársainkat a német megsemmisítő gépezetnek.”

Mezes András, a Hit Gyülekezetnek lelkipáspostora megemlítette, hogy nem kényszerből cselekedett a magyar közigazgatás és a csendőrség. A németeket is meglepte a nagy lelkesedés, amivel asszisztáltak. A 14 évesen elpusztított Anna Frank naplójából idézett. És kérte, hogy a politikai térből minden korban utasítsuk el.

Ezután élőkép következett. Ahogyan az életben is sok minden változik, változott a színpad képe is. A zongorát megfordították, ezzel is jelezve, hogy mindig tenni lehet, hogy az irány jobb legyen. És a változáshoz mindegy, ki asszisztál, milyen a borszíne, milyen nyelvet beszél, csak tiszta szívvel, tiszta kézzel tegye.

Ezután Paul Gulda, a burgenlandi Rohonc REFUGIUS Egyesületének elnöke, zeneszerző, orgonaművész Chopin Nocturne-jével, majd az énekével olyan hatást váltott ki, amire senki nem számított. Könnyet csalt a szemekbe, előkerültek a zsebkendők.

És még lehetett tovább fokozni. Gál Péter egyetemi tanár olyan történelemórát tartott, beleszóva a családja sorsát, hogy észre sem vettük az idő múlását. Bármédig hallgattuk volna, ahogyan mesélt zalaegerszegi születésű édesanyja kálváriájáról, megmeneküléséről. Megemlítette azt is, hogy nagyon sok tudós, híres ember van, akit csak magyarként emlegetnek, nem is gondolnak arra, hogy zsidó származásúak. (A véleményem, hogy talán ez így lenne helyes, de akkor minden másban is ezt a rendszert kellene követni.)

Zárásként Szerdóc Ervin rabbi és Nógrádi Gergely kántor lépett az emelvényre. A rabbi szavait hallgatva szinte mindenki maga előtt láthatta a felrobbantott máramarosszigeti zsinagógát, a lelkesedő embereket, hogy eltűntek közülük a zsidók. És hallhattuk megrendült szavait, hogy mennyire meghatódott, amikor belépett a zalaegerszegi zsinagógába. Mert az mindig az marad. Zsinagóga. Sajnálatait fejezte ki, hogy a mostani névből – Városi Hangverseny- és Kiállítóterem – nem lehet következtetni az épület eredeti funkciójára. Fontosnak tartotta megemlíteni azt is, hogy milyen színvonalas volt minden előadás, és gratulált a szervezőknek.

Ezután következett a gyászima. A kántor csodálatos hangja koronázta meg a rendezvényt. Az emeleti emléktábla megkoszorúzása után a temetőben folytatódott a program. A kegyelet kavicsait és koszorúit helyezték el a jelenlévők.

Virágh Judit

„Soha többé nem történhet meg a szörnyűség...”

Balassagyarmaton nem véletlenül kapta nevét a vasútállomás kerítésétől a Nyírjes felé vezető Mártírok útja. Hetvenegy évvel ezelőtt itt haladt az a szomorú menet, amelynek végén ártatlan zsidók ezrei pusztultak el Auschwitz poklában. Az áldozatokra emlékeztek a város műemlékileg védett izraelita temetőjében.

Az esemény kezdetén középiskolás diákok tolmácsolásában, a szemtanúk által leírtak alapján idéztek fel a korabeli események. Ahogy a városi gettóban összezsúfolódtak az emberek, egyre erősödött a járványveszély, és dr. Kenessey Albert akkori kórház-igazgató főorvos hiába járt közben a hatóságoknál, hogy enyhítsenek a szörnyű körülményeken. Néhány gondolat hangzott el arról is, mi várta a szerencsétlen, vagonokba toloncolt embereket a koncentrációs táborban.

A helyi zsidó hitközség nevében Bauer József elnök szólott a mintegy százfős hallgatóságához. Először megemlítette, hogy az auschwitz-birke-nai tábor felszabadulásának hetvenedik évfordulója alkalmából idén január végén miként emlékeztek hazánk politikai vezetői, és idézett Áder János köztársasági elnöktől és Lázár János minisztertől is. A továbbiakban hangsúlyozta, a város életében kiemelkedő szerepet játszó és közmegbecsülésnek örvendő személyiségeket vittek 1944 júniusában viharos

gyorsasággal a halálba, és Balassagyarmat lakosságának egyötödét érintette a holokauszt. A Miskolcra érkezett idegen csendőrök már a gettóban egész nap zaklatták a zsidókat, vagyunk hollétének felderítése végett a legvégső aljasságokig is elmentek, az elhurcolásukat követően pedig kétszáz alkalmazott végezte a vagyontárgyak leltározását, majd elrablását. Hozzátette, a mai fiatalságnak kötelessége megismerni a magyar történelem e szegényfoltját, és tisztelettel kell megemlékezni olyan személyiségekről, mint a balassagyarmati születésű Mikó Zoltán, a „magyar Wallenberg”, aki önfeláldozóan mentette honfitársait a vérzivatárban, és akinek méltán emelt emléktáblát az utókor az Ady utcai szülőház falán.

Nádel Tamás, a Budapesti Zsidó Hitközség Dohány utcai vezetője – aki balassagyarmati származású – hozzászólásában elmondta, bár negyvenhárom esztendeje nem él már a városban, de minden évben hazajár a holokauszt-évfordulóra. Ahogy látja, egyre kevesebben és kevesebben vannak azok, akik vagy átéltek a borzalmakat, vagy mint ő, a világháború utáni nemzedék tagjaként a hozzátartozók elmondásában értesültek a szörnyű időről. Nem titkolta, egyáltalán nem bízik az utódokban, hiszen a fővárosban személyesen is tapasztalja, mennyire nem kötődik már a fiatalabb generáció az elődök múltjához, a történeti magokhoz, és kérdéses, hogy évek múltán lesznek-e olyanok, akik továbbörökítik a zsidó kultúrát, de nem késő még, hogy változzon ez a hozzáállás.

A rendezvény végén Deutsch Péter rabbi és Nógrádi Gergely operaénekes-kántor tartott gyászszertartást a hetvenegy évvel ezelőtt elhunyt mártírok emlékére. Ezt követően a résztvevők megtekintették a Hunyadi utcai zsidó gyűjtemény épületében a Nógrád megyei holokausztról berendezett kiállítást.

Hegedűs Henrik /
Nógrád Megyei Hírlap

Dél-Pest

A hagyományoknak megfelelően idén is egyazon napon emlékeztünk mártírjainkra Soroksár, Pesterzsébet és Csepel temetőjében. A szép számmal megjelent körzettek és helyi lakosok kívül mindhárom kerület prominensei is megtisztelték rendezvényünket.

Soroksáron Weinmann Antal alpolgármesternek, Pesterzsébeten Nemes László alpolgármesternek és Somodi Klára önkormányzati képviselőnek, Csepelen Ábel Attila alpolgármesternek és Balogh Ernő cigány önkormányzati képviselőnek köszönjük, hogy eljöttek.

A BZSH részéről Ács Tamás elnök volt jelen. Mindhárom helyen ünnepi beszédet mondott Kerényi Andrásné, a körzet elnöke, Schwarcz Péter, körzetünk vallási vezetője, Ács Tamás és a helyi önkormányzatok delegáltja.

Soroksáron Krizsák Ferencné, körzetünk tagja Mezei András Számok című versét szavalta el. Pesterzsébeten Káldi Zsuzsa, aki szintén közösségünk tagja, elmondta családja történetét. A nagypapa az 1900-as évek elején vidékről asztalosnak került Pesterzsébetre, ahol később – a fiával, Zsuzsa apjával – gyönyörű műbútorokat készítettek és árultak. A zsidótörvények, majd a deportálás miatt a család nagy része tönkrement, elpusztult. Csepelen Fehérné dr. Bárdos Márta túlélő, alapító tagunk beszélt családja múltjáról, édesapjáról, dr. Bárdos Andor csepeli körorvosról, aki – a család nagy részével együtt – Auschwitz poklában hunyt el.

E két visszaemlékezés igazán személyessé tette a gyászünnepséget.

Külön köszönet illeti Csepelen Suki András cigányprímást, aki nagyszerű

Karcag

hegedűjátékával emelte a szertartás fényét.

A kádís elmondása után a körzet tagjai elhelyezték a kile koszorúját, majd az emlékezés kavicsait.

Az alpolgármesterek megemlékeztek kerületük gazdag zsidó múltjáról, a valaha itt élt zsidókról, akik hozzájárultak a térség jobbításához. A pezsgő hitéletnek a soá vetett véget, melynek soha többé nem szabad megismétlődnie.

Ács Tamás beszédében kitért a Hóman Bálint rehabilitációja iránti igyekezet meghíúsításának fontosságára.

Karcag

Előbb a temetőben, majd a Kertész József utcai zsinagógában tartott gyászistentiszteleten emlékeztek a város és a környékbeli települések hetvenegy évvel ezelőtt, 1944-ben elhurcolt zsidó lakosságára.

A temetői eseményen Herskó Gyula, a hitközség alelnöke szólott a mártírokról, majd a jelenlévők közösen elmondták a kádíst. A zsinagógában Csillag Barnabás, a hitközség elnöke idézte fel a hét évtizeddel ezelőtti eseményeket, amikor a tavasszal gettóba kényszerített családokat előbb a szolnoki cukorgyárban kialakított gyűjtőtáborba, majd a haláltáborokba szállították. „A holokauszt során a 778 karcagi zsidóból 446 zsidó testvérünket gyilkolták meg. Ők azok a nagymamák, nagypapák, anyák, apák, testvérek, lányok és fiúk, akik ma egy sötét eszme miatt nem lehetnek itt velünk” – mondta beszédében Csillag Barnabás, aki arra is figyelmeztetett, hogy a soá emlékét meg kell osztani a

Nagykun-Szolnok Megyei Közgyűlés elnöke emlékezett.

„Karcag, csakúgy, mint a magyar mezővárosok mindegyike, sokat köszönhet a zsidóságnak. Örökké fájó seb marad ezért a magyarsággal együtt élő, együtt érző honfitársaink hiánya” – írta levelében Fazekas Sándor földművelésügyi miniszter, a karcagi választókerület országgyűlési képviselője.

A gyászünnepség kezdetén túlélők, a hitközség és a Mazsihisz területi előljárója, valamint a megye és a város vezetői gyertyát gyújtottak az áldozatok emlékére. Az istentiszteletet Deutsch László főrabbi és Szilágyi Gábor kántor tartotta. A szertartást követően a zsinagóga előcsarnokában található mártíreléknél gyújtottak gyertyát az emlékezők.

Elek György

Kiskunhalas

A hagyományoktól kissé eltérően ebben az évben június első hétvégéjén emlékezett meg a közösség az elhurcolt hitestvérekről. Róna Tamás rabbi beszéde után Kerekes Béla főkántor énekelt a gyászimát. A közösség tagjai, Ritter Nándorné, Fésüsne Bakos Ágnes, Szabó Bakos Noémi és Ritter Rafael, irodalmi műsort adtak elő holokauszt túlélők verseiből. A padokon egy-egy sárga csillag szimbolizálta azokat a testvéreinket, akik nem tértek vissza. Az istentisztelet után a közösség közösen mondta el a kádíst a mártírok emléktáblájánál. A hitközség állófogadásra invitálta az emlékezőket, melyért köszönet a kile hölgyeknek!

Kiskunhalas

fiatalabb korosztállyal, hogy soha ne történhessen meg még egyszer. – Ha most felnézünk az égre, eszünkbe jutnak azok az emberek, generációk, akik ezekből a padosorokból sajnos most hiányoznak. Kötelességünk megemlékezni azokról is, aki a szörnyű időszak után visszatértek a poklából, és fáradhatatlan munkájukkal hozzájárultak ahhoz, hogy most itt lehetünk ebben a csodálatos zsinagógában. Ők voltak közösségünk fényei. Tisztelt egybegyűltek! Szavainkkal, tetteinkkel emlékezzünk mártírjainkra, a múltunkra. Ha ezt így tesszük, akkor helyesen járunk el. A múltat a jövőnek megőrizni a mi kötelességünk.

A vézskorszak áldozataira ezután Feldmájér Péter, a Mazsihisz Középmagyarországi Területi Csoportjának elnöke, Molnár Sándor, a hitközség tagja és Kovács Sándor, a Jász-

Pécs

A temetőben lévő emlékfalnál – melyen szomorú felirat hirdeti, hogy az utódok négyezer mártírral halt zsidót siratnak – Biczó Tamás kántor mondott gyászimát. Ezután az egyházak delegáltjai, politikai és társadalmi szervezetek tagjai beszéltek a vézskorszakról, majd a hitközség képviselőjével az élen elhelyezték koszorújukat. Az emlékezők felkeresték az egykori gettó épületét is, s megkoszorúzták az ott sorsokra várók nyomorúságát felidéző márványtáblát. A következő helyszín a zsinagóga volt, ahol a gyászistentisztelet után Heisler András, a Mazsihisz elnöke, Goldmann Tamás, a pécsi hitközség elnöke és Schönberger András főrabbi szavai hangzottak el.

M. E.

(folytatjuk)

Balassagyarmat

Fesztivál, fesztivál

Az írott és elektronikus média nagy érdeklődése mellett megtartott sajtótájékoztatón ott voltak a Mazsihisz és a BZSH vezető tisztségviselői – Heisler András, a Mazsihisz és Ács Tamás, a BZSH elnöke, valamint Kunos Péter ügyvezető igazgató –, kántorok, a művészvilág számos prominense, s a Mazsike is képviseltette magát.

Demők Dóra (fesztiválsajtó-marketing) üdvözölte a megjelenőket, majd átadta a szót a Mazsihisz elnökének. Heisler András szolt arról, hogy a tizenharmadik alkalommal megrendezett színvonalas programsorozat elnevezése mostantól Zsidó Kulturális Fesztivál, s hangsúlyozta a kezdeti időszak tartalmas, több szempontból is unikális voltát. Fontosnak ítélte, hogy a sereg-szemle időtartama alatt zsidó és nem zsidó közösségek szimbiózisát is megismerhetjük, egyfajta együttélés jön létre a közös történelem, kultúra és az európai értékek megismertetése során. Várunk mindenkit – mondta – a sokszínű, nagyon nívós eseményekre. Várjuk mindazokat, akik számára fontos a közös értékek képzése, akik érdeklődnek a Mazsihisz, a BZSH munkája, tevékenysége iránt.

Végül az elnök néhány programmal egészítette ki a már meglévőket. A kulturális napok előfutáraként augusztus 25-én az Uránia Filmszínházban mutatják be Szabó Mihály „Kárpát-medencei zsinagógák” című, 45 perces dokumentumfilmjét. A Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga ad otthont a „budapesti angyal”, Angel Sanz-Briz emlékére rendezett kiállításnak, mely a Zsidó Kulturális Fesztivál és Spanyolország budapesti nagykövetsége szervezésében valósul meg. Az ünnepélyes megnyitót augusztus 28-án, pénteken, 16 órakor tartják. José Angel López Jorrín nagykövet és Heisler András Mazsihisz-elnök emlékeznek és emlékeztetnek a spanyol követségen 1944-ben ideiglenes ügyvivői tisztséget betöltő Angel Sanz-Brizre, aki részt vett a nemzetközi gettó létrehozásában, és több mint ötezer üldözött zsidó életét mentette meg.

A Hunyadi téri körzet szeptember 2-án 17 órától ad otthont Mandur László fotókiállításának. A fesztivál során lesz gyermekprogram is, s itt szerepel az ország egyetlen zsidó teátruma, a Borgula András vezette Gólem Színház. Vidéken közösségeink közül Pécs és Szombathely gondoskodik kitérő rendezvényekről.

Böjte József, a fesztivál művészeti vezetője kiemelte az idei év különlegességeit: egyebek mellett azt, hogy a kínálatot Goldmark termi színházi produkciók is bővítik. Köztudott, hogy a vészkorszak idején itt kaphattak megnyilvánulási lehetőséget a zsidó művészek. Most először a Dohány utcai zsinagóga programjaira helyre szóló jegyeket értékesítenek, így az érdeklődők, akárcsak egy színházi este, ide is érkehetnek majd csupán néhány perccel korábban.

A továbbiakban a művészeti vezető kérésére Mohácsi János, Gyarmati István, Fodor Tamás, Fekete László, Babos Gyula, Hamar Dani, Snétberger Ferenc, Szöllősi Tamás, Kirschner Péter és Jávorfi Fegya mutatták be néhány mondatban saját műsoruk legfontosabb ismérveit a sajtó munkatársainak.

gj

Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga, szeptember 1. (kedd), 20.00 óra
Jegyr: 4 000 forint

Winand Gábor
Orbán György
Fekete-Kovács Kornél
Czirják Tamás
Babos Gyula

Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga, szeptember 3. (csütörtök), 20.00 óra
Jegyr: 4 000 forint

A romantika aranykora
Balázs János Liszt-díjas zongoraművész koncertje

Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga, szeptember 2. (szerda), 20.00 óra
Jegyr: 3 000 forint

Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga, augusztus 30. (vasárnap), 20.00 óra
Jegyr: 4 000 forint

Ferenczi György és a Rackajam fúziós jazz-rock-blues koncertje

Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga, augusztus 31. (hétfő), 20.00 óra
Jegyr: 3 000 forint

Nógrádi Gergeley
Zucker Immanuel
Fekete László

Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga, szeptember 6. (vasárnap), 18.00 óra
Jegyr: 3 000 forint

Budai Miklós
Tóth Emil
Kiss-Dániel

Fesztiválvendégek
„Hidak” – Európai Zsidó Kultúra Napja Kolozsvár Budapesten

Dohány utcai zsinagóga, szeptember 6. (vasárnap), 19.00 óra
Jegyr: 1 000-12 000 forint

Filmzenék a nagyvilágból
Koncert filmvetítéssel

Dohány utcai zsinagóga, szeptember 3. (csütörtök), 19.00 óra
Jegyr: 1 000-10 000 forint

Boldog lelkek tánca
Fassang László orgona koncertje
Sztárvendég: Fullajtár Andrea

Goldmark terem, augusztus 31. (hétfő), 19.30 óra
Jegyr: 3 000 forint

A Dohány utcai seriff
FÜGE & Kaposvári Egyetem produkció

Goldmark terem, szeptember 3. (csütörtök), 19.30 óra
Jegyr: 3 000 forint

Goldmark terem, szeptember 2. (szerda), 19.30 óra
Jegyr: 500 forint

Jancsó Miklós: Kövek üzenete, Budapest
Fáy Béla: „Lehet így is”
A filmek után beszélgetés

Goldmark terem, szeptember 1. (kedd), 19.30 óra
Jegyr: 4 000 forint

Dohány utcai zsinagóga, augusztus 30. (vasárnap), 19.00 óra
Jegyr: 1 000-12 000 forint

Dohány utcai zsinagóga, szeptember 1. (kedd), 19.00 óra
Jegyr: 1 000-10 000 forint

„A Nagykállói szent rabbinak annyira megtetszett ez a magyar népdal, hogy két...

Dohány utcai zsinagóga, augusztus 31. (hétfő), 19.00 óra
Jegyr: 1 000-12 000 forint

Hernádi Judit
Fesztbaum Béla
Kern András
Hegyi Barbara
Heilig Gábor

Dohány utcai zsinagóga, szeptember 2. (szerda), 19.00 óra
Jegyr: 1 000-12 000 forint

Snétberger Ferenc és a Liszt Ferenc Kamarazenekar koncertje
Snétberger Ferenc gitár, Liszt Ferenc Kamarazenekar, Rolla János vezetésével

MAGÉN ISTVÁN

Vicces világkép (1.)

Gondolatok egy könyvről

A vicc a dolgok formai és tartalmi kicsavarása. Ettől még lehetne dráma is. De hát a vicc a következmények nélküli relevanciák játéka. A vicc problematikája soha sem leplezett, soha sem elfojtott. A vicc egy távoli horizont, a világ értelmezhetőségének horizontja. Áthidalja a távolságot, intim közelségbe hoz, úgy is mondhatnánk, hogy a dolgok középsébe „zummol”. A vicc önmagában a viccet hallgató és továbbadó közönség retorikus képzettségének, szenvedélyességének, élményszerzői igényeinek, értelmi kultúrájának hozadéka.

A vicc világkép is. Különleges, reprodukáló világkép, és minden esetben alkotói viszonyulás is egyben. Viccelni tehát csak a komoly emberek képesek. A vicc a túléléshez szükséges igény. A viccek „magátólérthetőségének” bizonyítéka, hogy sokszor a nyelv vicceselésre rendezkedik be, szerkezeti elemei, aspektusai tekintetében megkönnyíti a politikai, történelmi, szociológiai folyamatok humorban való oldódását, és pedig azért, mert ez a dolgok igazságába vetett bizalom. Hernádi Miklós 2014-ben a Gondolat Kiadónál megjelent könyve, A zsidó vicc világképe című úgy illeszkedik az elmúlt évtizedekben magyarul megjelent zsidó vicceskönyvek sorába, mint egy afféle enciklopédia, melyre már annyira vártunk. Persze nem az. Nem enciklopédia, csak én mondom, hogy az. Tanácsosnak látszik némi fogalomtörténeti vizsgát tenni, mert különben úgy járunk, mint az öreg kántor, aki a lánya kiházásfására kölcsönt akar kérni a hitközségtől, de azok akadékoskodnak, mondván, hogy a kántor öreg, ki adja vissza a kölcsönt, ha meghal? A kántor bölcs is, meg ravasz is, ezt mondja: kössünk egy fogadást. Ha hosszú életű leszek, és megadom nektek a tartozásomat, akkor ti nyertetek, ha viszont hamar meghalok, és nem tudom megadni nektek a tartozásomat, akkor én.

A zsidó vicc nyelve, legalábbis az egyik, valószínűleg a jiddis, de az sem teljesen kizárt, hogy lepdődjünk meg, és kíséreljünk meg egy viccrodalom-történeti, analógiai összehasonlítást) a magyar. A vicceselés rendszerének függvényeként ugyanis a magyar nyelv rendelkezik egyfajta zsidó vonatkozásokat tartalmazó grammatikával, melyet bármikor lokalizálhatunk, bármikor életre hívhatunk, ha a retorika szenvedélytana vicc mesélésére (vagy hallgatására) sarkall minket. A zsidó viccben benne van az elavulttá vált figurák által megszólaltatott szövegben mint intertextusban fellelhető öröm, a megtisztulás vágya, mely nemegyszer egy másik személyben azonosítja magát.

Miért olyan fontos a vicc a zsidóság életében? Miként van lehetőségünk arra, hogy régi, már sokszor elmondott vicceket idézzünk fel modern köntösben? Hogy a múlt viccművészetét újraköltjük, hozzárendeljük a jelenhez, mely ennek köszönhetően érthető marad, beteljesítve annak szájáról szájra továbbadható, alakítható, valójában népmű-

vészeti hagyományát, megfelelő a jelentésváltás feladatának a nyomtatás, az olvasás, a számítógépes munka lehetőségei között, „ahogy más, korántsem kiválasztott népek teszik, amikor folklórukban magukat – cseppet sem szerényen – a világ legkülönbjének állítják be” – írja bevezetőjében Hernádi. Így folytatja: „Azt állítom, hogy a zsidó nép a maga vicckultúrájában egyszerűen nem tehet másként. Mert világképe – és most ez érdekel bennünket – az átmenetire, a viszonylagosra, a tökéletlenre, az ingatra, az esedékesre, a bizonytalanra, a kétségesre, a kérdésesre épül.” De hát akkor hol van a híres zsidó okosság, mely ezek szerint még arra sem alkalmas, hogy egy korszak, egy nemzedék, egy esemény, egy történelmi kudarc sajátosságait kielemezze? A viccekbe sűrített tapasztalatait például az európai zsidóság mindig elmentéppárral fejezi ki. A modern ember, és így a zsidóság számára is, a 19. században kezdődik el és gyorsul fel egyre inkább a korszakváltás folyamata.

„A New Scientist című amerikai tudományos folyóirat közli a hírt: Nicolas L. Hansel, az Omaha Egyetem kutatója felfedezett egy okosító tablettát. Az ember lenyeli egy korty vízzel, és máris megjön az esze” – írta Tabák László, a neves izraeli író és humorista, az Új Kelet főmunkatársa Okosító tabletta című írásában.

A modern kor a zsidóság számára egyrészt nem menedéket, hanem szörnyű pusztulást, holokausztot hozott, másrészt azonban zsidó hazát, Izrael Államát. Minden idők egyik legnagyobb zsidó humoristája, az izraeli Efrájim Kishon így kezdi A kaland című írását: „A miniszter kocsija fékezett az úttest közepén. Joszi leállította a motort, és hátrafordult: – Sajnálom, miniszter uram. Hallotta a rádiót?” Nem lehetetlen, hogy Kishon volt a modern idők utolsó klasszikusa. Humorban legalábbis. Minden egyes írása az ő bölcselétének végső konzekvenciája. De bölcselkedés nélkül is eldönthetjük, hogy a posztmodern zsidó humor és vicceselés már eltávolodik a gálut foglyainak diskurzusától. Pedig amit reprezentálnak, az nem más, mint az optimizmus humora és pátosza a pesszimizmus humora és pátosza helyett. Nem más, mint az az értelem és érzelem, melyet mi, holokausztot túlélt vagy holokauszt után született, a modern zsidó állam kétezer év utáni feltámadását megért zsidók érzünk. Ebbe a humorba valamennyien bekeverülhetünk a humor valamilyen formájaként, a létező zsidó haza megtapasztalásának formájaként. Az orvostudomány csodáiról szóló humoreszkjét így kezdi Kishon: „Hogy egészen pontos legyek, a dolog a Slomo Hamelech utcában kezdődött, amikor arra lettem figyelmes, hogy a bal fülcimpám viszket.” A diaszpórai zsidó és a humor klasszikus hordozójának elismert magyar, illetve magyarországi vicceken, adomákon, vicceselési szeánszonkon felnőtt, a holokauszt poklait is megjárt Kishon, alias Kishont Ferenc, legyőzve, legyűrve a

korszak brutális valóságát, humortörténeti korszakot csinált.

Az önmagát létrehozó és újratevő humor észlelésétől, jelentkezésétől kezdve ráhagyományozódott az emberi gondolkodásra. Mi több, túllep az emberré válás irodalmának körén. Megnyilvánulása lételem, mint az oxigén vagy a víz, alkotás, az élet torz utánzása. A nevetés esztétikai tevékenység is egyben. A nevetés ideiglenesen lezárja a világnézetek vitáját, mindkét oldalon meghatározott mennyiségű befogadást enged. Feladat előtt áll: alkalmazkodnia kell. Hogy mihez?

Megállapíthatjuk, hogy a zsidó humor jelentős szerepet játszott a zsidóság mai arculatának kialakításában, de közvetett módon a környező népek vicc-arculatának megformázásában is. A vicc utat tör magának, épít vagy rombol, átvesz és átad (ha kell, lop is), módszertanilag ellenőrizhető vagy ellenőrizhetetlen módon terjeszkedik. Mindig lehet rá számítani, ártani viszont alig lehet neki. Az interpretáció gyakran vett át más népektől vagy adott át más népeknek. A zsidó humor megjelenése a színházakban provokáció volt. A kabarékat pedig egyszerűen (a) zsidók hozták létre a jiddiskeit népi humorára építve, annak minden bájával együtt. A kommunikáció feltétele az értelmi és az érzelmi megragadás volt.

Mitől enciklopédikusabb Hernádi könyve más vicceskönyveknél? Attól például, hogy a zsidó vicc történetébe ás, megmutatja annak egymásra rakódó rétegeit, legalábbis felvillantja, megpróbálkozik vele, jelzi, hogy így is lehet, hogy a zsidó vicc mai, posztmodern formája mögött egy vagy több másik világkép áll. Hernádi Miklósnak a könyvhöz írt tanulmánya jelentős útmutató, tudományos igényű feldolgozás. Más munkákból is idéz, például Komlós Aladár 1934-ben a zsidó viccről „mint olyanról” írt tanulmányából. Azokból az időkbeli idéz, amikor még a pesti kávéházak zsidó emberektől voltak hangosak, a zsidó vicc még a maga hermetikus tisztaságában élt és virágzott, lélegzett, növekedett és gyarapodott azoknak az ajkán, akik személyiségükkel megélték, érezték, alakították, és akiknek feje fölött a Farkas István képein látható sötét viharfelhők gyülekeztek, akiknek sorsa megpecsételődött, akiknek idegenségén még az sem változtatott, hogy anyja más mellett sajátos, bölcs, életigenlő humorokkal országoknak, népeknek, városoknak adtak reményt, erőt a túléléshez. Csak rajtuk nem segítettek a viccek. Talán még ártottak is, mert a vicc mint védekezési eszköz a gyűlölettel, a holokauszttal, a fasizmussal szemben hatástalan maradt. A kávéházi vicceselők elpusztultak a munkaszolgálat poklában, a gázkamrákban, Babij Jarban és másutt.

A nevetés nem más, mint a vicc extázisa, a paradicsom látványa a bukás világában. Ebben az antropológiai bukás is megfogalmazódik. A holokausztirodalomban – mint például annak legfrissebb csúcsteljesítményében, a Saul fia című filmben – megfogalmazódó extatikus horror már nem kommunikálható, legalábbis kávéházi szinten, a mesélés, a kvaterkázás, a vicceselés szintjén semmiképpen sem. Az irodalmi kommunikáció helyett csak a hallgatás az egyetlen és méltó.

(folytatjuk)

A miskolci Grünfeld-Földes és Kohn családok története magánkiadásban

A miskolci zsidóság történetéről relatíve kevés szakirodalom készült ez idáig, de a második világháborús veszteségeiről sajnos még kevesebb.

A holokauszt 70. évfordulójára jelent meg limitált magánkiadásban egy emlékkötet, amely érdekes történelmi áttekintést is nyújt, de főképpen sok képpel, dokumentummal és két reprint kiadvánnyal bemutatja a Grünfeld-Földes és a Kohn család történetét. A könyvet *Földes Éva*, a 88 éves túlélő adta ki, emléket állítva édesapjának, Földes Lajos újságírónak és közel 50 fős rokonságának, akiket Auschwitz-Birkenauban való deportálásukat követően körülbelül egy óra alatt elvesztett.

A családi história leírása 1846-ban kezdődik Földes – akkor még Grünfeld (később magyarosították) – nagypapa történetével. A szerző bemutatja Földes Lajost (édesapját), aki közismert újságíró volt, több helyi lap tulajdonosát, Földes Gusztávot, a Pester Loyd egykori külső munkatársát, dr. Földes Dezső kétszeres aranyérmes vívó olimpiai bajnokot, aki orvosi munkásságát az Egyesült Államokba letelepedve folytatta, valamint a Kohnokat (a kiadó édesanyjának rokonságát).

A reprintként becsatolt két kis könyv egyike a Földes Lajos saját költségéből finanszírozott és Miskolc történetével foglalkozó kiadvány, a másik egy címlista, melyből kiderül, hogy milyen komoly üzemet, gyárakat, hivatalokat hoztak létre és tudtak működtetni a későbbi üldözött, meggyilkolt városi polgárok. Munkájukért köszönetet nem vártak, de az üldözöttest, kiirtást sem!!!

Végigkövethetjük egy szorgalmasan, becsületesen dolgozó miskolci zsidó család tragikus történetét az első zsidótörvényektől a genocidiumig.

A kötet fotói között látható Kohn Vilmos sírköve, mely ma is áll Miskolcon, az avasi zsidótemetőben. Rajta a kohanita kéz szimbóluma, valamint a betűk, melyek jelentése: „Legyen lelkiük bekötte az örök élet csokrába.”

A szerző előszavának utolsó gondolatai igen megrázóak és figyelmet érdemlőek: „Még ott tartunk, ahol voltunk. A világ máig sem változott meg. Nap mint nap vádolnak a világban, sőt a közelben. Tanítsunk, magyarazzunk! Békés élete lehetne mindenkinek, mert nem a hatalom a fontos.”

(Kiadó: Földes Éva és Dr. Szegő Ágnes. Nyomda: Gabbiano Print Nyomda és Kiadó Kft. Budapest, 2015)

Deutsch Gábor

Hírek, események röviden

– **Kiállítás.** Hegedűs-klubtagunk, Gáspár Zoltán fotókiállításának megnyitója augusztus 27-én, 18.00 órakor lesz a Bálint Közösségi Házban.

– **Adomány.** Schlesinger Éva 15 ezer Ft-ot adományozott az Újpesti Idősoththon részére.

Emléktábla avatásra,
Sir Nicholas Winton,
a világ igaza emlékére

Az Alapítvány a budapesti Dohány utcai Zsinagógáért,
Az Élet Menete Alapítvány,
a MAZSIHISZ

tisztelettel meghívja Önt

2015. szeptember 1-én, 11 órára
a budapesti Dohány utcai Zsinagóga emlékparkjába, ahol a nemrég elhunyt, nagyszerű brit, Sir Nicholas Winton emlékére, aki százával mentett gyermekeket a nácik és a II. világháborús pusztulás elől, emléktáblát leplezünk le.
(Bejárat a Wesselényi utcai oldalról)

Ezzel a megemlékezéssel és táblával kívánunk Sir Nicholas Wintonnak e fontos helyen is méltó emléket állítani.

Nádel Tamás
a Dohány utcai Zsinagóga
templomkörzetének elnöke

Heisler András
a MAZSIHISZ elnöke

Gordon Gábor
Az Élet Menete Alapítvány
kuratóriumi elnöke

Kérjük, hogy a férfiak az Emlékpark területén fedett fövel jelenjenek meg.

R.S.V.P: rsvp@eletmenete.hu
+36 30 9495837

EMLÉKEZNI ÉS EMLÉKEZTETNI, MINDANNYIUNK KÖTELESSÉGE!

APRÓHIRDETÉS

VEGYES

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

Üzemorvosi, házi orvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITA-PHARM. Hétfő-szerda 15-16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés minimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. l. 320-4778. www.dr.viragdentel.hu és www.mini-implantatum.hu

Otthoni szakápolást vállalunk Budapest területén, szükség esetén egyedi szakorvosi ellátással és gyógyászati segédeszközök helyszínre telepítésével. Együttműködünk a házi orvossal, kórházi szakorvosokkal. Kóser étkeztetést is biztosítunk. Szakmai működési engedéllyel és felelősségbiztosítással rendelkezünk. Tartós megrendelés esetén árkedvezményt adunk. E-mail cím: alarmcentrum@alarmcentrum.hu, 24 órás telefon: +36-30-443-1016.

Tóthné Húvös Katalin fogtechnikai mester. Fogorvos, hidak készítése, javítása soron kívül. Fogsabályozó, fogfehérítő. Fogászati háttér biztosított. Szolid árak. Mozgáskorlátozottakhoz házhoz megyünk. Hétfői ügyelet. 1013 Bp., Krisztina krt. 51. fszt. I. Déli pályaudvarhoz közel. 06-30-222-3016, 06-1-356-9372.

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomtatás, könyvnyomtatás, névjegykészítés a Mammút I.-ben, a II., VI., IX. kerületekben. Messinger Miklós, 06-20-934-9523, www.rcontact.hu

Kiadó Budapest belvárosában 2 szobás, nívós lakás turistáknak. szejogutka@gmail.com, tel.: 06-30-263-6898.

Lauderben 1. osztályt kezdő unokám mellé napi két óra elfoglaltsággal tanítót keresek. Telefonszám: 06-20-935-6669 vagy 06-20-390-4341.

Önkéntes munka Izraelben! Programunk ősszel és télen is folytatódik! Csoportjaink indulnak: október 11.–november 1., november 1.–november 22., november 22.–december 13. Bővebb információ: Deutsch János, +36-20-233-8454, janos.deutsch76@freemail.hu, vagy személyesen az Izraeli Kulturális Intézetben (VI. ker., Paulay Ede utca 1.) minden kedden, 16–17 óra között.

KASTÉLYOK BERENDEZÉSÉHEZ vásárolok nagyméretű, kisméretű festményeket, EZÜSTTÁRGYAKAT, 12 vagy 6 személyes (akár hiányos) evőeszközöket, cukordobozokat,

gyertyatartókat, tálcaikat stb., Kovács Margit, Gorka kerámiát, herendi, meissen, Zsolnay porcelánokat, régi álló, fali, asztali díszórákat, antik, barokk bútorokat, tabernakulumot, szekeret, reneszánsz dolgozószobát, bronz-, fa-, márványszobrokat (hibáskat is). Teljes hagyatékként első vevőként a legmagasabb árat fizetem, KÉSZPÉNZBEN. Díjtalan kiszállítás, értékbecslés, vidékre is. Üzlet: 06-20-280-0151.

Középkorú, korábban az egészségügyben dolgozó, megbízható, szakértelemmel rendelkező hölgy keres ápolói, gondozói munkát. Idősek, spe-

ciális gondozásra szoruló és gyermekek ápolását, felügyeletét is vállalja. Jogosítvánnyal, gépkocsival, külföldi és magyar referenciákkal, jó angolnyelv-tudással rendelkezik. Elérhetőség: 06-70-343-1123. E-mail: fodorerzsebet9@gmail.com

Keresem rokonaimat, Weiss Fülöp bankelnök és Walkó Lajos külügyminiszter leszármazottait. Értesítés: gyorgy.walko@gmail.com

HÁZASSÁG

67 éves vasúti mérnök 60 év körüli, jól szituált, budapesti hölgyet keres. Tel.: 06-30-200-0850.

Széles érdeklődésű körű, 180 cm, 80 kg, 65 éves férfi komoly szándékkal megismerkedne 60 év körüli hölgyvel. Tel.: 952-1192, 06-20-213-3164.

ILYEN MÉG NEM VOLT

Kóser bolt lesz Szegeden

Legkésőbb az ősz elejétől már nem kell Budapestre utaznia annak, aki kóser ételeket szeretne vásárolni. Ha a tárgyalások jól haladnak, augusztus végén vagy szeptember közepén kóser bolt nyílna Szegeden, ami egyedülálló kezdeményezés vidéken. „Szeretnénk még jobban kinyitni a közösséget, s ennek egyik feltétele, hogy Szegeden – akár a közösség tagjainak, akár bármely más vallású embernek, például az itt tanuló muszlim hallgatónak – kóser boltot hozzunk létre, és ebben minden olyan áru, amely fogyasztható rabbinikus engedéllyel, kapható legyen” – jelentette be Markovics Zsolt főrabbi.

Magyarországon jelenleg csak Budapesten vannak kóser boltok. A szegedi kóser bolt így nemcsak a városban és a környező településeken lakókat látná el, hanem a határ túoldalán élő magyar közösségeket is. A főrabbi elmondta, hogy ezek a közösségek is azzal küzdenek, mint a szegediek: ha kóser árut, húst, bort, netán olívaolajat szeretnének beszerezni, akkor el kell utazniuk saját országuk fővárosába, vagy Magyarországon belül Budapestre.

Tisza beav közel hat évtized szünet után a Rumbachban

Egy lengyel embermentő emlékére

(MTI) A lengyel földalatti ellenállás kimagasló személyiségéről, Jan Karskiról neveztek el a Vistula-rakparton létesítendő, mintegy 800 méter hosszú korzót, melyet a közelmúltban nyitottak meg Varsóban. A földalatti ellenállás „futára” elsőként vitt hírt szemtánúként a holokausztról Franklin D. Roosevelttel akkori amerikai elnöknek.

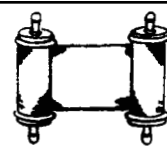
A korzó elnevezéséről 2012-ben döntött a varsói fővárosi tanács, amelyet a lengyelországi Karski Társaság többéves törekvéseinek, hogy Varsó valamelyik köztere viselje a legendás futár nevét. Jan Karski (valódi nevén Jan Kozielewski) a második világháború alatt a lengyel Honi Hadsereg katonája volt. Kétszer kereste fel a varsói gettót, bejutott a belzei lágerbe is.

Karski üzeneteket vitt a megszállt Varsó és az emigráns lengyel kormány váltakozó székhelyei – előbb Párizs, majd Angers, végül London – között. Az emigráns kormány azért küldte őt az Egyesült Államokba, hogy beszámoljon Roosevelt elnöknek a lengyel földalatti mozgalmáról és a szovjet partizánvékenységről. Nem tartozott hivatalos közlendői közé az, amit saját elhatározásából, a

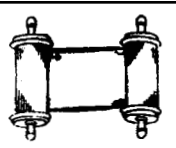

segítség reményében mégis megosztott az elnökkel: hogy a lengyelországi zsidókat a nácik tömegesen semmisítik meg.

Az Egyesült Államokban A titkos állam története című nagy sikerű könyve tette elismertté. Jan Karskit a Georgetowni Egyetem díszdoktorává avatta, és a Világ Igaza kitüntetését is megkapta. Tavaly volt születésének századik évfordulója. Lengyelországban 2014-et emlékének nyilvánították tiszteletére, és Magyarországon is megemlékeztek róla.

IMÁIDÓK

Templomok	Péntek este Aug. 21.	Szombat reggel Aug. 22.	Péntek este Aug. 28.	Szombat reggel Aug. 29.
Dohány	18.00	9.30	18.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	18.30	9.30	18.30	9.30
Vasvári P. u. 5. (lubavicsi)	19.30	9.00	19.30	9.00
Thököly út 83.	18.30	9.00	18.30	9.00
Hunyadi tér 3.	19.00	9.00	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	19.15	9.30	19.15	9.30
Nagyfuváros u. 4.	19.00	8.00	19.00	8.00
Rabbiképző-ORZSE (Scheiber S. u. 2.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	19.45	8.00	19.30	8.00
Alma u. 2.	18.30	9.00	18.30	9.00
Kórház (Amerikai u. 53.)	17.30	7.30	17.30	7.30
Páva u. 39.	19.00	9.30	19.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	18.00	9.00	18.00	9.00
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.30	9.00	18.30	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Desseffy u. 23.	19.45	9.00	19.30	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		8.45		8.45
Vidéken				
Vác (Eötvös u. 3.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	18.00		18.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	19.20	8.00	19.10	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	19.20	8.00	19.10	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	18.00	8.00	18.00	8.00
Pécs (Füredi u. 1.)	18.30	10.30	18.30	10.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.00		18.00	
Szombathely	18.30		18.30	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	18.00		18.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	18.00		18.00	
Keszthely (Kossuth L. u. 20.)	18.00		18.00	
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	
N A P T Á R				
Augusztus 21. péntek	Elul 6.	Gyertyagyújtás: 7.28		
Augusztus 22. szombat	Elul 7.	Szombat kimenetele: 8.34		
Augusztus 28. péntek	Elul 13.	Gyertyagyújtás 7.15		
Augusztus 29. szombat	Elul 14.	Szombat kimenetele 8.20		

Két rabbi kitalálta, két körzet létrehozta

Hagyományteremtő szándékkal az ORZSE és a Hunyadi téri zsinagóga választotta vezetői: Darvas István rabbi és Fináli Gábor h. rabbi zenés-táncos partit ötleteltek tu beávr (véltetően első ízben a honi zsidó életben) az egyetem Scheiber Sándor utcai udvarára.

A házigazda és a vendégkörzet hölgyei-urái már órákkal a rendezvény előtt a Fináli Péter elnökhelyettes (Hunyadi tér) vezette szakácsstáb keze alá dolgoztak, majd igazi, füstöt okádó kiskályhán bográcsban főtt az ipari mennyiségű lecsó – gondolva a vegetáriánusokra is.

Gyerekek a karon ülőktől a kisiskolásokig önfeláldan rohantak a kicsit kátyús betonon, de csak addig, míg erre helyük akadt, míg felnőttekkel meg nem telt a térség.

Időben volt telt házas mincha és márv. a fantasztikus hangulatú estén nem volt protokoll, először gépzeneré, majd Fekete Tamás gitárkísérettel (zenealappal kombinálva) Fináli Gábor h. rabbi és Zucker Immanuel hozták lendületbe a táncos lábúakat és az énekelni vágyókat.

Este 10 körül zárt a parti, és teljes volt az egyetértés abban is, hogy kötetlen jellegű, vidám ünnepeink sorában helyet kaphat tu beáv, vagyis a zsidó Valentin-nap is.

Kiállítás a szombathelyi zsidóság történetéből

A Szombathelyi Zsidó Hitközség tisztelettel meghívja Önt a „Szentől szemben” – Képek az elhurcolt szombathelyi zsidóság történetéből című állandó kiállítás megnyitójára, 2015. augusztus 27. (vasárnap) 17.00 órára a Zsidó Kultúra Házába (Szombathely, Zrínyi Ilona utca 17.).

A kiállítás Szombathely Megyei Jogú Város, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége, a Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum, valamint a Szombathelyi Zsidó Hitközség támogatásával valósult meg.

A vendégeket köszönti: Márkus Sándor, a Szombathelyi Zsidó Hitközség elnöke.

A kiállítást megnyitja: Takács Szabolcs Ferenc európai uniós ügyekért felelős államtitkár, a Nemzetközi Holokauszt-émlékezési Szövetség soros magyar elnökségének miniszteri biztosa, a kiállítás fővédnöke.

Beszédet mond: Dr. Puskás Sándor Tivadar, Szombathely Megyei Jogú Város polgármestere; Heisler András, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének elnöke; Toronyi Zsuzsanna, a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár igazgatója; Szántó Imréné Dr. Balázs Edit, az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem egyetemi docense; Kelbert

Krisztina, a Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum Történettudományi Osztályának vezetője, a kiállítás rendezője.

Közreműködő művészek: Grünwald Dávid, Horváth Dániel, Kelemen Zoltán, Kiss Mari, Völgyi Attila.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829

E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu

Főszerkesztő:

Kardos Péter

Olvasószerkesztő:

Gábor Zsuzsa

Kiadótulajdonos:

Mazsihisz

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 4800 Ft

Külföldre 6800 Ft/év

USA és Izrael: 7500 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUHB

IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000

Terjesztő a Magyar Posta Rt. Hírlap

Üzletág, előfizethető a kiadónál.

Postacsekk: 11707024-22118480

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk

intézkedése a 06-(80)-444-444-es ingyenes

zöldszámon.

Szedés, tördelés:

WolfPress Nyomdaipari Kft.

Nyomdai munkák:

mondAt Kft., www.mondat.hu

Felelős vezető: Nagy László

ISSN 0133-1353

Sebestyén Dezső

1895. augusztus 15-én született Sebestyén Dezső (Dodi). A színházi világban életében, majd 1974-es halálát követően számos anekdota szólt róla. A Népszabadság egyik 2000. áprilisi számában *Alpár Agnes* a dinasztiairól, a Sebestyén fiúkról, a négy fivéről (Dezső, Géza, Mihály, Jenő) szép színháztörténeti méltatást adott közre. Ebből és más megbízható forrásokból idéznék, ezek alapján emlékezünk.

Sebestyén Dezső pályáját 1921-ben bátyja, Géza miskolci társulatánál, tükörként kezdte. Volt igazgatóhelyettese a Városi Színháznak, irányíthatta az Operettszínházat, az 50-es 60-as években a Vidám Színpad, később a József Attila Színház gazdasági vezetőjeként is tevékenykedett.

A dinasztia legismertebb alakja, Géza a Városi Színház bérleti jogát kapta meg az államtól, némi „kötelezettséggel”. Ő úgy nyilatkozott ekkor, hogy közönségének az elszegényedett középosztályt tartja, a helyáratat is ennek szellemében állapította meg. Az operetteken kívül operák és népszínművek is helyet kaptak. Olyan színészióriásokkal dolgozott együtt, mint Keleti Márton, Honthy Hanna, Somogyi Nusi, Kabos Gyula és a karmester Kerner Jenő.

A Sebestyén fiúk közül Mihály Temesvár és Marosvásárhely teátrumainak első művészeti vezetője volt, a Magyar Színház tagja, de a miskolci színház legeredményesebb időszakát (1926–1939) is irányította, megtartva a Budai Színkör vezetőjét, ezáltal a hazai színészállomány legjelentősebbjét foglalkoztathatta, mint a plakátokon állt: „Pesttel egy időben”. Azonos díszlet, jelmezek – kevesebb kiadás, így játszhatott Miskolcon mások mellett Beregi Oszkár, Fedák Sári, Mezey Mária és Bilicsi Tivadar is.

Jenő vezető vidéki társulatokban lépett fel, az üldöztetés éveiben az OMIKE Művészakció előadásaiban szerepelt (a „Sebestyén-érának” a zsidótörvények életbelépése vetett véget), 1945 után a Fővárosi Operettszínházban táncos-komikus szerepkörben láthatta leginkább a közönség.

Egy kis színháztörténelem, színháztörténet innen-onnan. Köszönet S. Zsuzsa asszonynak (Dodi sógornőjének), aki felhívta figyelmemet és rendelkezésemre bocsátotta az idézett forrásokat.

gju

Vári mikve

A budai Vár nyugati pincerendszerének föld alatti épületegyüttesében található egy rituális fürdő, amely a

nagyközönségtől mindaddig el volt zárva, most azonban a tárlatvezetők egyik legfontosabb állomása lett. A kicsi, mindössze 2-3 négyzetméteres mikve a pincerendszer egyik legregebbi része.

A középkorban kézzel a kőzetbe vájt, sekély fürdőrészt a hagyományoknak megfelelően természetes víz táplálta. A nyolc évvel ezelőtti feltárás, majd az azt követő felújítás eredményeként ma újra tiszta és természetes eredetű víz található a szinte teljes épségében megmaradt rituális zsidó fürdőben.

A budai Vár elmúlt évtizedeinek egyik legjelentősebb középkori városi átadása 2000-ben fejeződött be: a királyi palota északi falától a Dísz tér déli oldaláig terjedő településrész pincéit a munkálatok alatt viszonylagos épségben sikerült feltárni.

A mikve feltárása azért is jelentős, mert annak létezése igazolta azt az addig vitatott tényt, hogy a Képes Krónikában említett zsinagóga egykor valóban létezett. Az épület közvetlenül a mai Fehérvári kapu mellett állt valamikor a 13. században; a feltárás és a dokumentáció után a zsinagógát visszatemették, mivel napjainkban a Honvéd Főparancsnokság előtti utcaszakasz húzódik felette.

A Várgondnokság Közhasznú Nonprofit Kft. a látogatók számára hétfőnként indít tárlatvezetéseket, melyekre előzetesen a mikve@varkertbazar.hu e-mail címen lehet jelentkezni.

(MTI)

...és ideje van a nevetésnek

Ég az általános iskola. A tűzoltók kifeszítik az ugróponyvát, a gyerekek pedig ugranak.

A tanító néni számolja őket: Lajcsika, Pistike, Marika. Egyszer csak látja, hogy az egyik tűzoltó kikap egy gyereket a ponyvából, és lekever neki egy pofont.

– Nem elég, hogy ég az iskola, még a gyerekeket is veri? – kérdi a tanárnő.

– De ez a nyavalyás kölyök már negyedszer ugrik!!!

***

Az útépitésen a főnök odamegy a munkásokhoz:

– Fiúk, nem érkeztek meg a lapátok.

– Se baj, majd egymásra támaszkodunk.

***

– Szia, anyu. Megyek diszkóba.
– Diszkóba?! 13 évesen a diszkózáson jár az eszed, és megfeledezel anyád 26. születésnapjáról???

SPÁNN GÁBOR

Vallás-biznisz

Arra kérem a Kedves Olvasót, kicsit képzelje magát a helyembe. Ülök gyűlölte szeretett számítógépem előtt, kihasználva rajta egyetlen funkcióját, amit ismerek: online kártyázom. Egyesek ilyenkor az erre biztosított képernyő alján található ablakban még csetelnek is, de számomra ez már főmérnöki végzettséget igényelne. Az én tudományomból és energiámból arra futja, hogy az erősen limitált idővektoron belül a legjobb játékot nyújsam, ha már, eltérően több tízezer játékosársamtól, én a saját nevemen játszom. Ha mindenképp szólnak hozzám és válaszolnom kell, azt viszont 10 ujjal teszem: 9-cel keresem a betűt, és 1-gyel ütök. Amint szinkronban tudok majd játszani és írni, feltétlenül a Napóleon nicknevet fogom választani. Ebből a békés éjtőlésből riaszt mobiltelefon csöngése. A nyelvgyilkossággal felérő internetes szlengben türelmet kérek, és felveszem a telefont, melyben valakivel fontos munkaiügyben bonyolodom tárgyalásba. A baj nem jár egyedül, ekkor a kertkapun csöngetnek. Úgy érzem magam, mint egy Neil Simon-vígjáték főszereplője, akinek, miközben szeretőjével enyeleg, megérkezik a felesége, és ezzel egy időben kiesik gardrób szekrényéből az ott elrejtett hulla. Mit válasszak, kívül legyek udvariatlan, mi a fontossági sorrend? A kártyát veszni hagyom, fél szemmel meg látom, hogy partnereim anyáznak, azt hívén, megszöktek a vesztés elől. A telefonban elnézést kérek és türelmet, rohanok ki megnézni, hogy ki keres, mivel egyedül vagyok otthon. Két megállapíthatatlan korú, fejkendős vidéki asszony áll a kertkapuban, és kb. 30 ezüstsóggal mosolyogva szólnak hozzám: Nagyságos úr! Vegyen tőlünk Szent Bibliát, csodálatos kézi munka a borítója, belül igazi naiv művész illusztrációival, aki ezt veszi, annak áldás lesz a házában. Első indulatban majdnem azt felelem, zsidó vagyok, tehát nem a célközönségünk, de helyett úrrá lesz rajtam a humorista. Nézzék, jóasszonyok! Ezt a házat mi már eladtuk, nemsokára költözünk, köszönöm ajánlatukat, de félek, hogy a rengeteg holmink mellett a Bibliájukkal szerzett áldást már nem tudnánk magunkkal vinni. Visszarahagynak, ahol természetesen a kártyapartiból már kilöktek, telefonos beszélgetésem rég bontotta a vonalat. A kiírt szám alapján visszahívom, bocsánatát kérve, és belebonyolódunk a félbehagyott témába. Nem jutok tovább 5 mondatnál, mert ismét csöngetnek. Most már óvatosan megkérdem, tegyék-e le, vagy van türelme megvárni. Ő visszahívást kér, és kissé csalódottan letezi. A kapu előtt a már előbb ismert két asszony áll, de csak a fogsoruk ugyanaz. Kezükben újságpapírba csomagolt valami, és hozzájön a direkt marketing: Uram! Nézzé meg ezt a két gyönyörű szédertálat! Erre bizonyára szüksége lesz, gondolom, jóra való zsidó emberek élnek itt. Füllérékért adjuk, pedig a 17. században készítette egy halálra kínzott, Szentföldről menekült zsidó ötvösművész. Kezembe veszem a minden jel szerint agyonfényezett alumíniumtálat, ami valóban rendelkezik a szédereste vacsorájához szükséges formákkal. Megfordítom, a hátulja közepén, ha jó szögben tartom, kibetűzhető a felirat: Made in Ploesti, 2003. Annyit hallok, hogy 10 000 forintot kérnek a két tálért, de ekkorra már elveszett bennem a humorista. Ennek ellenére megpróbálok udvariasan válaszolni.

Valóban zsidók vagyunk. De köszönöm, rendelkezünk saját szédertálatl, ha nem is ilyen finom, drága antik darabbal. Ami a 17. századi ötvösművészletti, gratulálok neki, hogy megélte a 2003-as esztendő is, és eljutott egész Ploestibe, és azt javaslom, ha legközelebb egy ilyen sufniban készült darabot próbálnak eladni, legalább az árulkodó feliratot tüntessék el belőle. A két asszony összenéz, és látom szemükben, nyugtázták, itt nincs kajne. Már indulnának, amikor a kisördög még megszólal belőlem. Mivel engem már kétszer is megtiszteltek jobbnál jobb ajánlattal, hadd segítsek én is. Ha véletlenül van az odébb parkoló kocsi csomagtartójában egy példány Mahatma Gandhi A Buddhizmus rejtelméi c. könyvéből, csöngésenek be nyugodtan a velünk szemben lévő családi házba, ott bizonyára vevő lesz a tulaj e szép vallástudományi remekműre. Ők megköszönik, és elindulnak, én meg nevetve társázom félbehagyott partneremet, mert nemcsak vele szakítottam meg a beszélgetést, de a két asszonynak is elfelejtettem a lényegét megmondani: a szemben levő házban egy éjszakai sztriptízbár 130 kilós kidobóembere lakik, aki rettentő kényes arra, hogy nappal hagyják aludni. Alig két hónapja, hogy a vízóra-leolvasó délelőtt 11-kor becsöngetett hozzá, és nem sokkal ezután a közeli kórház traumatológiájának egész éves gipszkészletét rá kellett elhasználni.

13. Spinoza Zsidó Fesztivál 2015. szeptember 2.–21.

Szeptember 3., csütörtök, 19 óra: A bőrönd és ők. Kabaré a pokolban – premier

Szeptember 6., vasárnap, 19 óra: Herzl. „Ha akarjátok, nem álom” – fantáziajáték valós tényekkel

Szeptember 7., hétfő, 19 óra: Spinoza & Rembrandt – zenés játék

Szeptember 9., szerda, 19 óra: Heller Ágnes estje. Érzelmek a zsidó Bibliában.

Szeptember 10., csütörtök, 19 óra: Ungvári Tamás estje. Zsidóság a Monarchiában.

Szeptember 13., vasárnap, 15(!) óra: Radnóti hétszer – filmetűdsorozat

Szeptember 16., szerda, 19 óra: Mi a kabbala? – Balázs Gábor estje

Szeptember 17., csütörtök, 19 óra: Leonard Cohen és a Többiek – Fellegi Balázs estje

Szeptember 20., vasárnap, 15(!) óra: Haszene, egy kis zsidó esküvő – zenés játék. Premier

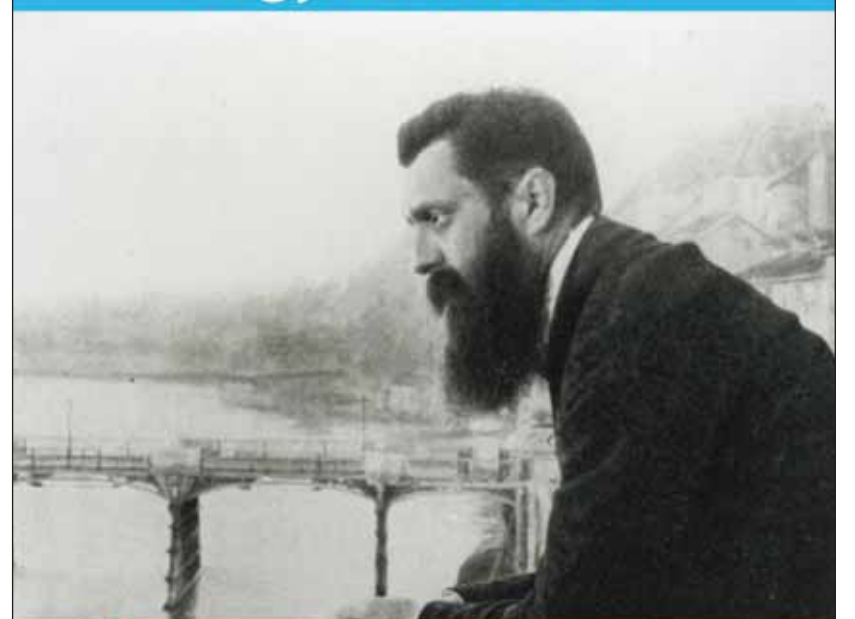
Szeptember 20., vasárnap, 19 óra: Poppera – zenés játék

Szeptember 21., hétfő, 19 óra: Címzett ismeretlen – levéldráma

Spinoza Színház, 1074 Budapest Dob u. 15. Tel.: 413-7488. spinozahaz@spinozahaz.hu

Pénztár: hétköznaponként 14–18 óráig, előadások napján a műsor kezdetéig, hétfőig és ünnepnapokon az előadások előtt egy órával.

Herzl Tivadar örökül hagyta nekünk....

Biztosítani akarjuk a zsidó nép és Izrael Állam létének folytonosságát.

Az Ön öröksége is hozzájárulhat e célhoz.

Keren Hayesod - United Israel Appeal, a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan
E-mail: legacy@kh-ua.org.il
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-7154136